

2/р
14074

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Навчально-науковий інститут інформаційних та соціальних технологій

(повне найменування інституту/факультету)

кафедра соціальних теорій

(повна назва кафедри)

Дипломна робота

бакалавра

на тему: «Соціальна робота з сім'ями трудових мігрантів»

« Social work with families of migrant workers»

Виконав: студент денної форми навчання

Напрямок підготовки **6.130102 Соціальна робота**

Русанов Микита Володимирович

Керівник : к. політ. н., доц. Хлівнюк Т.П.

Рецензент , к.пед.н., доц. Ласунова С.В.

Т.П. Хлівнюк

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ 9 від 30.05 2017 р.

Захищено на засіданні ЕК № 6

протокол № 21 від 27.06 2017 р.

Оцінка добре | С | 75
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Т.П. Хлівнюк
(підпис)

Хлівнюк Т.П.

Голова ЕК

О.С. Цокур
(підпис)

Цокур О.С.

Одеса-2017

790192

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИКО – МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ СІМЕЙ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ	6
1.1. Поняття про трудову міграцію	6
1.2. Проблеми сімей трудових мігрантів в Україні: результати ситуаційного аналізу	13
Висновок до першого розділу	29
РОЗДІЛ ІІ. ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЯМИ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ	30
2.1. Труднощі у здійсненні соціальної роботи з сім'ями трудових мігрантів	30
2.2. Зміст, форми, методи, технології соціальної роботи з сім'ями трудових мігрантів	38
Висновок до другого розділу	56
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	63

ВСТУП

Сім'я як економічне і соціокультурне явище зазнає впливу різних чинників: економічних, соціальних і т.д. На сьогодні, погіршення матеріального становища сім'ї є однією з причин, що призводить до зростання кількості проблемних родин. Вчені встановили, що останнім часом усе більше громадян України намагаються виїхати за кордон на постійне, тривале або тимчасове проживання, вбачаючи у цьому надійний шлях розв'язання особистих життєвих проблем, передусім соціальних. Міграційний компонент тут виступає спонукальним мотивом до поліпшення рівня життя, тобто знайти роботу більш оплачувану та поліпшити матеріальний стан

Економічні негаразди, військові конфлікти, національні протиріччя та інші проблеми постійно штовхають наших співвітчизників на переміщення за межі нашої країни. Кількість осіб, які покинули країну, зростає та оцінюється кількома мільйонами. Серед основних внутрішніх чинників поширення трудової міграції в нашій державі є низький соціальний рівень життя та високий рівень безробіття, фемінізація бідності, гендерна дискримінація, низький рівень медичного забезпечення, недоліки правового захисту, корупція та психологічні чинники. Але серед перелічених проблем, на наш погляд, найважчим є та, що члени сім'ї трудових мігрантів вимушені жити окремо і саме цей чинник призводить до багатьох проблем в подальшому. З виїздом батьків за кордон змінюються умови життя дитини: знижується рівень успішності у навчанні, проявляються випадки насилля та жорстокості з боку оточуючих, відбуваються прояви агресивної та девіантної поведінки дитини, вживання алкоголю, наркотиків, тютюнопаління та інших психотропних речовин. Через відсутність батьків у дітей виникають психологічні та соціальні проблеми: тривожність, емоційні розлади, проявляється комплекс «самотності» та «непотрібності», надмірні намагання в самоактуалізації, міжособистісні конфлікти з оточуючими. Всі ці чинники

ускладнюють процес соціалізації дитини й суттєво впливають на погіршення її поведінки

Загальні теоретичні положення соціальної роботи з сім'ями трудових мігрантів та значення виховання у сім'ї розглядаються в роботах І.Зайнишева, П.Павленка, Є. Холостової, Н.Куб'як, В.Бочарової, О.Бондарука, Н.Чепелевої, М.Голубенко, Т.Гончаренко, Л.Карамушки; особливості здійснення соціально-педагогічної роботи з дітьми, батьки яких виїхали працювати за кордон Т. Веретено, Т. Дорошок, М. Євсюкової, І.Зверєвої, Г.Венгер, Т.Титаренко. Особливості роботи соціальних працівників з учнями з дистантних сімей досліджують такі вітчизняні вчені, як: А.Колесник, О.Маланцева, М.Самарська, В.Спорад, В.Хлюпін, А.Капська, Р.Овчарова. На сучасному етапі дослідженням цієї проблеми, а саме різних моментів життєдіяльності дистантних сімей та здійснення соціально-педагогічної діяльності з ними займаються: Н.Гевчук, Н. Гордієнко, Л.Романовська, А.Капська, Н.Куб'як, О.Пенішкевич, В.Рюль, У. Тарновецька-Якобець, І.Трубавіна, Л.Шпильчакта ін

Актуальність пошуків сучасних підходів до соціальної роботи з дітьми трудових мігрантів, їх батьками та соціальним оточенням пов'язана з необхідністю активізації сім'ї та особистості в подоланні її проблем, повноцінної соціалізації дитини.

Об'єкт дослідження – сім'ї трудових мігрантів

Предмет дослідження – особливості соціальної роботи з сім'ями трудових мігрантів

Мета дослідження - визначення основних напрямів, методів та форм роботи працівників соціальної сфери з сім'ями трудових мігрантів.

Завдання дослідження:

1. Вивчити поняття про трудову міграцію;
2. Визначити проблеми сімей трудових мігрантів в Україні: результати ситуаційного аналізу;
3. Вивчити особливості соціальної роботи з дітьми у навчальному закладі;

4. З'ясувати зміст, форми, методи, технології соціальної роботи з сім'ями трудових мігрантів
5. Проаналізувати особливості профілактичної роботи з батьками щодо зміцнення сім'ї
6. Описати основні аспекти реабілітаційної роботи з сім'єю трудових мігрантів після повернення батьків

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаної літератури.

ВИСНОВКИ

Міграція з історичної точки зору – це досить давнє явище. Економічні негаразди, військові конфлікти, національні протиріччя та інші проблеми постійно штовхають багатьох людей на переміщення по планеті. Кількість осіб, які щорічно покидають свою країну, оцінюються багатьма мільйонами. Україна належить до країни зі змішаними потоками мігрантів, але значно частіше виступає країною виїзду. Більшість українців залишають батьківщину з метою працевлаштування, за кордоном працюють нелегально і є, відповідно, нелегальними мігрантами.

Серед основних найбільш поширених внутрішніх чинників явища трудової міграції громадян України за кордон відмічають низький економічний рівень життя та високий рівень безробіття в країні, бідність основної маси населення та міграції, гендерну дискримінацію, низький рівень обізнаності з проблем торгівлі людьми, недоліки правового захисту громадян, корупція та психологічні чинники. Але серед перелічених проблем, на мій погляд, найважчим є те, що члени сім'ї трудових мігрантів вимушені жити окремо, автоматично перетворюючись в дистантну сім'ю.

З від'їздом батьків на заробітки за кордон змінюється соціальне оточення дитини, її звички та цінності. Так, до від'їзду батьків для дитини найважливішим є становище батьків у суспільстві, місце проживання сім'ї, навчання у престижній або улюбленій школі. Після від'їзду батьків система ціннісних орієнтацій дитини змінюється: стають більш важливими модний одяг, можливість та вміння «красиво» жити, поїздки за кордон. Щодо успішності навчання, то цьому показнику майже не надається значення. Тому не дивно, що з від'їздом батьків на заробітки у багатьох учнів значно погіршується успішність навчання.

Відзначаються як позитивні, так і негативні зміни у поведінці дитини після від'їзду батьків. Щодо позитивних змін, то вони є такі: формування самостійності та відповідальності; діти більше цінують старання батьків та

почуваються більш впевненими; діти починають більше спілкуватися з однолітками та дорослими; покращення результатів у навчанні (якщо розуміє мету від'їзду батьків); покращується зовнішній вигляд дитини та поведінка.

Серед негативних змін у поведінці дитини після від'їзду батьків або одного з них найчастіше виявляється зниження успішності у навчанні та прогули занять, агресивна та неспокійна поведінка дитини, вживання алкоголю та наркотиків, тютюнопаління. Щодо переліку проблем, яких можна було б уникнути, якби батьки (один з батьків) не виїхали на заробітки, то тут і експерти і представники соціального оточення є одностайними. Так, на їхню думку, можна було б уникнути таких проблем, як шкідливі звички, зниження успішності у школі, стреси, неадекватна самооцінка, безвихідні ситуації, замкнутість, нерішучість, брак ласки, батьківського тепла, повноцінного виховання, любові.

Це далеко не повний перелік проблем, які лежать на поверхні і демонструють внутрішній протест проти розлучення з батьками (одним з них). Загальновідомо, що дитина копіює модель сім'ї, переносить її на майбутню власну. Таким чином, вона, скоріше за все, буде репродукувати свої проблеми через своїх майбутніх дітей. Тому соціальним працівникам слід звернути серйозну увагу на цю проблему. Пропуски занять без поважних причин є проявом негативного ставлення до навчання як до провідної діяльності школяра, споживацької поведінки, безвідповідальності за своє життя, нерозуміння освіти як цінності для себе, можливості самореалізуватися в житті через набуття освіти і професії, прагнення привернути до себе увагу, набути «авторитет» через девіантну поведінку, намагання маніпулювати батьками та рідними, вчителями, однолітками шляхом створення непорозумінь, конфліктів своїм недбалим ставленням до навчання.

Пропуски занять без поважних причин спричиняють неспроможність реалізувати дітьми своє право на освіту. Це є також проявом

безвідповідальності батьків або осіб, що тимчасово їх замінюють, за виховання і розвиток дітей.

Найбільш вагомими причинами пропуску занять у навчальному закладі без поважних причин переважно такі: відсутність контролю за поведінкою дітей з боку дорослих, відсутність авторитету дорослих в очах дітей (наприклад, якщо батько один виховує дитину та починає зловживати алкоголем); захоплення комп'ютерними іграми; потрапляння під негативний вплив оточення (діти починають вживати алкоголь, курити); відчуження дитини від шкільного колективу; втрата інтересу, мотивації до навчання і життя в цілому; відсутність життєвих цілей; протест проти того, що батьки поїхали; відсутність стимулу гарно вчитися, адже все одно отримує винагороду (подарунки) від батьків як компенсацію за їх відсутність; вседозволеність.

Розлука з батьками завжди є травмуючою для дитини. Дітей слід готувати до від'їзду батьків, доречним буде залучення дитини до обговорення, прийняття рішення, у такому випадку дитина буде відповідальнішою за своє життя та поведінку, адже її думка враховувалась батьками.

Психологічна підтримка та супровід дітей протягом усього терміну відсутності батьків, а також психокорекційна допомога є дуже важливими. Діти повинні відчувати, що, хоча батьки і змушені були поїхати на заробітки, вони їх люблять, діти потрібні їм.

Досвід показує, що у відносинах між дітьми та дорослими, які опікуються дитиною, за відсутності батьків також виникають проблеми. Хоча рівень довіри дітей до опікунів (на думку самих опікунів) доволі високий, все ж таки виникають проблеми у взаєминах між дітьми та дорослими: відсутність авторитету «опікуна» у дітей та, як наслідок, неслухняність, неспроможність опікунів замінити батьків, прагнення контролювати дитину, обмеження самостійності, невиконання обіцянок, недостатність уваги до дитини. Той факт, що дитина не слухається

дорослих, свідчить не тільки про невихованість дитини, а і про неповагу. Це також може бути спричинене відсутністю педагогічних навичок у дорослих, які наглядають за дитиною, особливо у людей похилого віку, низького рівня педагогічної культури в цілому. Таким чином, з одного боку, у дітей відсутня довіра до школи і соціальних служб, а представники найближчого оточення не завжди в змозі допомогти. З іншого боку опікуни не бачать проблем дитини, прагнуть не виносити «сміття з дому» та не звертається за допомогою до фахівців. Крім того, часто вік опікунів, їх світогляд, досвід та інші проблеми заважають порозумінню з дітьми. Вчителі та інші педагогічні працівники, звісно, не можуть компенсувати відсутність батьків, але можуть вчасно помітити проблему і надати кваліфіковану допомогу в інтересах дитини. Проте представники соціального оточення не звертаються до них, не бачать ресурсів виховного впливу в класному керівникові, соціальному педагогові, соціальному працівникові та психологові. Тому необхідними є заходи щодо поліпшення взаємодії сім'ї та школи в інтересах дитини, порозуміння між ними, а також підготовка педагогічних працівників до роботи з дітьми трудових мігрантів, формування готовності та бажання допомогати сім'ям заробітчани вирішувати їхні проблеми.

Соціальна робота з мігрантами та їх сім'ями спрямована на захист, підтримку та допомогу і здійснюються за такими пріоритетними видами діяльності: обслуговування, профілактика, реабілітація, соціальний супровід (патронаж).

За цільовим призначенням та категоріями клієнтів у соціальній роботі виокремлюють такі напрями:

Роботу з дітьми трудових мігрантів;

Роботу з батьками трудових мігрантів;

Роботу з соціальним оточенням дітей трудових мігрантів.

Серед вище зазначених видів діяльності соціального працівника з сім'ями трудових мігрантів пріоритетними є: 1) профілактика; 2)

соціальний супровід; 3) корекційна робота; 4) реабілітація.

Профілактична робота з дітьми трудових мігрантів передбачає: інформування про проблеми, права і потреби дітей; формування сімейних цінностей; усвідомленого та відповідального батьківства; виявлення ресурсів для задоволення потреб сім'ї; ізолювання дитини від негативних факторів, впливів, пом'якшення їх; підтримання зв'язків з батьками; включення дитини в позитивне соціальне середовище в навчанні та дозвіллі.

Соціальний супровід дитини та її оточення під час відсутності батьків – це робота соціальних працівників, суб'єктів захисту дитини в районі, місті, селі щодо подолання складних проблем, які виникають у дитини в різних сферах життєдіяльності; об'єднання зусиль, ресурсів для їх подолання.

Реабілітація дитини, сім'ї, після повернення батьків передбачає налагодження взаєморозуміння, стосунків, відновлення почуттів, розв'язання проблем, що виникли за відсутності батьків і можуть бути вирішені лише ними.

Соціальна робота з батьками спрямована на: попередження батьківсько-дитячих конфліктів і непорозумінь; формування усвідомленого і відповідального батьківства й цінностей та норм сімейного життя; усвідомлення прав дитини, батьків, опікунів, інших членів сім'ї та родичів. Найбільш доцільними формами та методами соціальної роботи є лекції та відеолекторії, бесіди, тренінги, зустрічі з фахівцями з проблем сім'ї щодо формування усвідомленого батьківства; консультації.

Робота з соціальним оточенням дітей трудових мігрантів передбачає: формування поваги до дитини, до її прав, вчити розуміти дитину; вчити захищати її; формувати відповідальність за дитину. Починати роботу з соціальним оточенням дітей трудових мігрантів треба з формування позитивної мотивації до співпраці зі школою, соціальним працівником, психологом. Виокремлюють два шляхи формування позитивної мотивації до взаємодії: 1) активізація вже існуючих спонук до діяльності в інтересах дитини з акцентом на необхідність і доцільність взаємодії з педагогічними

працівниками через показ перспективи взаємодії, приклади створення ситуації захисту, заохочення, опора на позитивне в дитині; 2) стимулювання представників соціального оточення до взаємодії з педагогічними працівниками через нагадування про обов'язки членів сім'ї, показ негативних прикладів та їх наслідків, усвідомлення своїх проблем з дітьми і неможливості їх розв'язати самотійно, акцентування уваги на наявності помилок у спілкуванні й ставлення до дитини, виявлення шляхів їх усунення через співпрацю в інтересах дитини.

Наступна робота з соціальним оточенням дітей трудових мігрантів проводиться за такими напрямками: формування позитивного ставлення до самої дитини, до її потреб; ознайомлення й усвідомлення прав дитини, її потреб, станів, проблем; формування життєвих умінь і навичок; виявлення причин виникнення дитячих проблем; налагодження стосунків з дитиною й навчання дорослих прийомам позитивного впливу на дітей, демократичного стилю спілкування з дитиною.

Корекційна робота з дитиною і консультування батьків спрямована на розвиток особистості самої дитини та її батьків у пошуку способів і можливостей розв'язання складних ситуацій. Реабілітаційна робота з сім'єю дітей трудових мігрантів проводиться після повернення батьків і пов'язані з відновленням стосунків та їх корекцією. Основними причинами конфліктів дитини з батьками є непорозуміння між ними, відсутність досвіду вирішення конфліктних ситуацій, бажання батьків контролювати поведінку дитини. Реабілітаційна робота загалом визначається характером соціальної проблеми, пов'язаної зі станом дитини.

Таким чином, соціальна робота з дітьми трудових мігрантів та їх батьками є важливою складовою соціальної політики Української держави, і завдяки таким пріоритетним напрямкам, як профілактика, соціальний супровід, корекційна та реабілітаційна робота, займає важливе місце в успішній соціалізації дитини і формуванні відповідальності батьків за дітей, налагодженню їх позитивної взаємодії

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеевко Т. Соціально-педагогічна підтримка дітей групи ризику / Т. Алексеевко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2005. – №1. – С. 56-60.
2. Антоняк Н. Зовнішня трудова міграція батьків як причина соціального сирітства дітей // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2007., – №2
3. Антонян Н. Зовнішня трудова міграція в Україні як демографічна проблема [Електронний ресурс] / Н. Антонян. – Режим доступу : <http://www.dialogs.org.ua>
4. Беспалько О. В. Актуальні проблеми соціально-педагогічної роботи : модульний курс дистанційного навчання / А. Й. Капська, О. В. Беспалько, Р. Х. Вайнола ; заг. ред. А. Й. Капської. – К. : ДЦССМ, 2002. – 164 с.
5. Беспалько О. В. Інтегровані соціальні служби : теорія, практика, інновації : навч.- метод. комплекс / [авт.- упоряд. : О. В. Беспалько, І. Д. Зверева, З. П. Кияниця та ін.] ; за заг. ред. І. Д. Зверевої, Ж. В. Петрочко. – К. : Фенікс, 2007. – 528 с
6. Белиускайте Р. Ф. Рисуночные пробы как средство диагностики развития личности ребёнка / Р. Ф. Белиускайте // Диагностическая и коррекционная работа школьного психолога : сб. научн. бр. / [Под ред. И. В. Дубровиной]. – М. : АПИ СССР, 1987. – С. 67-80.
7. Беспалько В. П. Слагаемые педагогической технологии / В. П. Беспалько. – М. : Педагогика, 1989. – 192 с.
8. Веретенко Т. Г. Основи батьківської компетентності : навч. посіб. / Веретенко Т. Г., Зверева І. Д., Шевченко Н. Ю. – К. : Наук. світ, 2006. – 156 с.
9. Галустян Ю. М. Проблеми дітей трудових мігрантів: аналіз ситуації [Текст] / Ю. М. Галустян, І. А. Дорошок [та ін.]. – К. : Міжнар. жіночий правозахисний центр «Ла Страда – Україна» ; Укр. ін-т
10. Гевчук Н. С. Соціально-психологічні проблеми виховання дітей

- трудоуох мiгрaнтiв [Електронний ресурс] / Н. С. Гевчук. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpkr/sp/2009_11/3.pdf
11. Головахa Є. Українське суспiльство 1992–2008: Соціологічний моніторинг / Є. Головахa, Н. Панiна. – К. : Інститут соціологiї НАН України, – 2008. – 85 с.
12. Гоффман И. Стигма: Заметки об управленii испорченной идентичностью *электронный ресурс+ / И. Гоффман. – Режим доступа: <http://www.ereading.org.ua./bookreader.php/145155/>
GofmanStigma._Zametki_ob_upravlenii_isporchennii_identichn.
13. Двiжона О. В. Засоби корекції емоційно-почуттєвої сфери дітей та підлітків із дистантних сімей: навч.-метод. посіб./ О. В.Двiжона, М. І. Тютюнник– Чернівці : Рута, 2006. – 214 с.
14. Довідник з соціальної роботи / [Кол. авторів, за ред. Л.М.Дунаєвої]. – О.: Одеський національний університет імені І.І.Мечникова, 2015. – 402с.
15. Дослідження з питань міграції та торгівлі людьми: Україна, 2015.http://iom.org.ua/sites/default/files/pres_kit_gfk_iom2015_ua_fin_3_2.pdf
16. Дунаєва Л.М. Методичні рекомендації до написання дипломних робіт ОКР «бакалавр» для студентів галузі знань 1301 «Соціальне забезпечення» напряму підготовки 6.130102 «Соціальна робота» Інституту інноваційної та післядипломної освіти Одеського національного університету імені І. І. Мечникова/ Л.М.Дунаєва, У.В. Варнава, М.І. Брагар, Т.П. Хлівнюк. - Одеса: Вид-во «ВМВ», 2016. - 37с.
17. Зовнішня трудова міграція населення України: звітні матеріали загальнонаціонального вибіркового обстеження населення з питань трудової міграції / Заг. ред. та упорядкування: Український центр соціальних реформ, Державний комітет статистики України. – К., 2009.
18. Ильин Т. А. Структурно-системный подход к организации обучения / Т. А. Ильин. – Вып. 2. – М. : Знание, 1972. – 88 с.
19. Іванкова-Стецяк О. Виклики та адаптаційні резерви полілокальних родин українських трудових мігрантів / Іванкова-Стецяк О., Селешук Г.,

Сусак В. – Львів, 2011. – 130 с.

20. Іванкова-Стецяк О. Спільнота як Дім. Матеріали дослідницького проекту «Церковна громада як активна форма організації життя українців в умовах трудової міграції» / О. Іванкова-Стецяк. – Львів, 2010. – 68 с.

21. Карітас України. Звітні матеріали соціологічного дослідження «Діти трудових мігрантів: особливості соціальної поведінки» в рамках проекту «Допомога дітям вулиці» [Електронний ресурс]. – Львів, 2009. – Режим доступу : http://caritas-ua.org/index.php?option=com_content&task=view&id=220&Itemid=23

22. Католик Г, Підсаднюк А. Діти трудових емігрантів у підлітково-юнацькому віці // Практична психологія та соціальна робота, – 2006, – № 12.

23. Ковальчук Л. Г. Основні напрями соціально-педагогічної роботи з дітьми з дистантних сімей // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова, Серія №11 Соціологія. Соціальна робота, Соціальна педагогіка. Управління

4. Куб'як Н. Критерії готовності майбутніх педагогів до роботи з дистантними сім'ями // Науковий вісник Чернівецького університету: Збірник наукових праць. Вип. 262: Педагогіка та психологія. – Чернівці: Рута, 2005

24. Козаченко О. Сучасна багатопокілнна сім'я: занепад, чи розквіт? / О. Козаченко // Вісник Львів. Університету : Серія соціол., 2010. – Вип. 4. – С. 246–253.

25. Козаченко О. Трансформація багатопокілнної сім'ї: аспекти, тенденції та виклики майбутнього *Електронний ресурс+ / О. Козаченко. – Режим доступу:

http://www.sociology.kharkov.ua/socio/docs/magazin/soc_fut/1_2010/13.pdf

26. Колесник А. Корекційна тренінгова програма по роботі з дітьми трудових мігрантів / А. Колесник // Соціальний педагог. Шкільний світ. – 2008. – № 11(23).– С. 4-6.

27. Комісарова Т. Соціально-педагогічний патронаж дітей «групи ризику» / Т. Комісарова // Соціальний педагог. Шкільний світ. – 2008. – № 12(24). – С. 41-49. Самарська М. В. Профілактика та корекція депресивних станів дітей

трудоу мiґрантiв (методичний посiбник) [Електронний ресурс] / Марiя Василiвна Самарська // Освiта.ua. Середня освiта. Форум «Урок». Психолоґiя. – Режим доступу

: http://osvita.ua/school/lessons_summarv/psychology/14045

28. Кононов I. Жителi Донбасу: особливостi культури i здатнiсть до самоорґанiзацiї / I. Кононов // Соцiолоґiя: теорiя, методи, маркетинґ. – № 3.

29. Куб'як Н. I. Психолоґо-педагоґiчнi проблеми виховання дiтей з дистантних сiмей, у яких батьки працюють за кордоном / Н. Куб'як // Зб. наук. пр. – Пед. науки. Вип. 35. «Виховання дiтей та молодi в контекстi розвитку громадянського суспiльства.» – Херсон : ХДУ, 2003. – С. 341–344.

30. Лукавець З. Звiтнi матерiали соцiолоґiчного дослiдження «Дiти трудових мiґрантiв: особливостi соцiальної поведiнки» [Електронний ресурс] / З. Лукавець, О. Иванкова-Стецюк, А. Таранова. – Львiв, 2009. – Режим доступу : http://caritas-ua.org/index.php?option=com_content&task=view&id=220&Itemid=23.

31. Маланцева О. Iнтеґрацiя дiтей мiґрантiв в систему освiти / О. Маланцева // Соцiальна педагоґiка: Дiловий журнал для соцiальних робiтників i педагоґiв. – 2009. – № 1. – С. 76-79.

32. Марков I. Українська трудова мiґрацiя в ЄС: соцiолоґiчно-статистичний портрет / I. Марков // На роздорiжжi. Аналітичнi матерiали комплексного дослiдження процесiв української трудової мiґрацiї / За ред. I. Маркова. – Львiв, 2009.

33. метод. посiб. [Текст] / В. Л. Андреева, Т. Г. Веретено, Т. О. Дорошок [та iн.]. – Х. : Мальцев, 2008. –384 с.

34. мiґрантiв : навч.-метод. посiб. / за редакцiєю К. Б. Левченко, I. М. Трубавiної, I. I. Цушка. – К. : ФОП «Чальцев», 2008. – 384 с.

35. Мiґрацiя як чинник розвитку в Україні. – К.: МОМ, 2016.http://www.iom.org.ua/sites/default/files/mom_migraciya_yak_chynnyk_rozvytku_v_ukrayini.pdf

36. Мiжнародний дослiдницький проект щодо цiннiсних орієнтацiй

громадян «Світові цінності» (World Values Survey, WVS), 5-а хвиля (2005–2008 рр.) *Електронний ресурс+. – Режим доступу : <http://www.worldvaluessurvey.org>

37. *Населення України 2009: демографічний щорічник.* – К., 2010. – С. 70.

Головіна, Н. М. Соціально-психологічні аспекти трудової міграції в Україні / Н. М. Головіна, О. С. Головіна // Міжнародна міграція та розвиток України в контексті європейської інтеграції. Зб. мат-лів. – К. : НІПМБ, 2007. – С. 131.

38. Національна доповідь про людський розвиток 2011. Україна на шляху до соціального залучення [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.undp.org.ua/files/ua_95644NHDR_2011_Ukr.pdf

39. Ноур А. Особливості становлення та розвитку молодих сімей в Україні / А. Ноур // Український соціум. – 2003. – № 1(2). – С. 61–71.

40. Онищенко О. Кому потрібні ляди похилого віку. / О. Онищенко // «Дзеркало тижня». – № 48, 25 грудня 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/SOCIETY/komu_potribni_lyudi_pohilogo_viku-61766.html

41. Пальян З. Структурні чинники народжуваності в Україні: трудових мігрантів в умовах загальноосвітнього навчального закладу : навч.-метод. посібник / [за ред. проф. Р.Х. Вайноли]. – Кам'янець-Подільський, 2011. – 121 с.

42. Пенішкевич Д. І. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до роботи із дистантними сім'ями / Д. І. Пенішкевич // Науковий вісник Чернівецького університету. – Вип. 225. Педагогіка та психологія. – 2005. – С. 89-93

43. Позняк О.В. Міграція населення як чинник соціально-економічного та демографічного розвитку // Міжнародна міграція та розвиток України в контексті європейської інтеграції: Зб. матеріалів міжнар.наук. конф., 16 жовтня 2007 р., м.Київ / за заг. ред. О.С.Власюка – К.: ПЦ «Фоліант», 2008. – С. 14-15.

44. Прибиткова І. Трудові мігранти у соціальній іюрархії українського суспільства: статусні позиції, цінності, життєві стратегії, стиль і спосіб життя (початок) / І. Прибиткова // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – №

4. – 2002.
45. Психологічна служба Чернівецької області – 2005: стратегії діяльності : навч.-метод. посіб. [Текст]. – Чернівці : [б. в.], 2005. – 56 с.
46. Пуригіна О.Г. Міжнародна міграція: Навч. посіб. Пуригіна О.Г., Сардак С.Е. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 312 с.
47. Раювська Я. М. Феномен дистантної сім'ї та її вплив на особистість підлітка / Я. М. Раювська // Збірник наукових праць К-ПНУ імені Івана Огіюнка, Інституту психології ім. Г. С. Костяка НАПН України. – К. : Видавництво, рік. – С. 280-290.
48. Самарська М. В. Профілактика та корекція депресивних станів дітей трудових мігрантів (методичний посібник) [Електронний ресурс] / Марія Василівна Самарська // Освіта.ua. Середня освіта. Форум «Урок». Психологія. – Режим доступу : http://osvita.ua/school/lessons_summary/psychology/14045
49. Седнёв В. В. Детский опросник невротизма («ДОН») / В. В. Седнёв, З. Г. Збарский, А. К. Бурцев. – Донецк, 1997. – 15 с.
50. Семигіна Т.В. Словник із соціальної політики. – К.: Вид.дім “Києво-Могилянська Академія», 2005. – 253 с.
51. Скрипник А. В. Соціально-педагогічна підтримка дітей, позбавлених батьківського піклування : Проблеми виховання / А. В. Скрипник // Педагогіка і психологія. – 2010. – № 3. – С. 33-41.
52. Соціальна робота в Україні: навч.посіб. / І.Д.Зверева, О.В.Безпалько, С.Я.Харченко та ін.; за заг.ред.: І.Д.Зверевої, Г.М.Лактіонової. – К.: ДЦССМ, 2004. – 256 с.
53. Соціальна робота з дітьми, молоддю, жінками, різними категоріями сімей: Аналітичний звіт щодо діяльності центрів соціальних служб для молоді / Упор.: Р. Г. Драпушко, С. В. Толстоухова, О. К. Шатохіна, Л. І. Шамрай. – К., 1999. – 140 с.
54. Соціальні служби – родині: Розвиток нових підходів в Україні / За ред. І. М. Григи, Т. В. Семигіної. – К., 2002. – 128 с.

55. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми з дистантних сімей: Навч.-метод посібник / за ред. Левченко К. Б., Трубавіної М., Цушка І. І. – К.: ФОП «Купріянова», 2007, –240 с.
56. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів : навч.-метод. посіб. [Текст] /за ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної, І. І. Цушко. – К. : ФОП «Купріянова», 2007. – 204 с.
57. Соціально-педагогічна та психологічна робота з дітьми трудових мігрантів: Навч.-метод. посібник. / За редакцією К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної, І. І. Цушка. – К.: ФОП «Купріянова», 2007. – 240 с.
58. Сподар В. С. Діти трудових мігрантів / В. С. Сподар // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2009. – № 4. – С. 14-18.
59. статистичний аспект / З. Пальян. *Електронний ресурс+ – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Etp/2009_22/Pal'yan.pdf
60. Технологии соціально–педагогічноїроботи: Навч. посібник / За заг. ред. проф. А.Й.Капської. – К., 2000. –372 с.
61. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з неблагополучною сім'єю. Навчальний посібник / І.М. Трубавіна. – К.: ДЦССМ, 2003. – 132 с.
62. Тюптя Л.Т. Соціальна робота (теорія і практика): навч. посіб. для студентіввищихнавчальнихзакладів. Л.Т.Тюптя, І.Б.Іванова – К.: ВМУРОЛ «Україна», 2004. – 408 с.
63. Філософський словник соціальних термінів / під заг. ред. проф. В. П. Андрущенко – Х. : «Р.И.Ф.», 2005. – 672 с.
64. Хлівнюк Т.П. Місце і роль засобів масової інформації в політичному конфлікті сучасної України / Т.П.Хлівнюк // Перспективи. – 2005. – № 4 (32). – С. 134-137
65. Хлівнюк Т.П. Молодежь как социальный субъект и интеллектуальный потенциал общества / Т.П.Хлівнюк // Перспективи. – 2003. – № 4 (24). – С. 7-13
66. Хлюпін В. Робота з дітьми мігрантів в школі / В. Хлюпін // Соціальна педагогіка: Діловий журнал для соціальних робітників і педагогів. – 2009. –

№ 1. – С. 71-76.

67. Чайковська В. Геріатрична допомога населення: виклики і перспективи / В. Чайковська. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://family-doctor.com.ua/geriatriчна-dopomoga-naselennyu/>

68. Школьная дезадаптация. Карта наблюдений Д. Стотта // Рабочая книга школьного психолога / [Под ред. И. В. Дубровиной]. – М. : Просвещение, 1991. – С. 168-178.

69. Шульга Т. И. Работа с неблагополучной семьей: учеб. пособие / Т. И. Шульга. – 2-е изд., стереотип. – М.: Дрофа, 2007. – 254 с.

